

INNLEDNING

Ekstremisme og radikaliserings utgjør en betydelig trussel mot samfunnet, og har potensial til å skape konflikt, vold og ustabilitet. Ekstremistiske ideologier og handlinger kan føre til ødeleggelser og påvirke både enkeltpersoner og samfunnet som helhet. For å ivareta sikkerheten og fellesskapet i samfunnet vårt er det nødvendig å adressere og forebygge ekstremisme og radikaliserings på en systematisk og helhetlig måte.

Dette innspillet til Ekstremismekommisjonen fra Wasila – tankesmien for norsk islam, tar for seg ulike tiltak og strategier for å bekjempe og forebygge ekstremisme og radikaliserings. Wasila er en norsk tankesmie med fokus på norske muslimer som ønsker å praktisere sin tro og samtidig være lojale, velintegrerte norske borgere.

Innspillet er inndelt i følgende hovedområder:

1. Begreper: Hva er ekstremisme og islamisme?
2. Hatefulle ytringer og radikaliserings på nett
3. Økonomisk støtte til tiltak mot ekstremisme
4. Internasjonalt samarbeid

Målet med notatet er å sikre et presist fremtidig ordskifte om temaet med riktig begrepsbruk, samt gi et overblikk over de ulike tiltakene og strategiene som kan bidra til å redusere ekstremisme og radikaliserings.

1. HVA ER EKSTREMISME OG ISLAMISME? Å SKILLE EKSTREMISME FRA RELIGIONSUTØVELSE

Begrepet «islamisme» brukes synonymt med ekstremisme i det større ordskiftet. Begrepet ”islamisme” er problematisk fordi det er så vidt definert at det i praksis kan omfatte alle muslimer som lar islamske verdier forme ens kjerneidentitet, politiske valg eller sosiale livsførsel. Til og med det å kritisere antimuslimsk politikk omtales som et «islamistisk narrativ». I 2003 skrev den amerikanske Midtøsten-forskeren Martin Kramer en leseverdige gjennomgang av islamisme-begrepet i Middle East Quarterly.

Her anfører Kramer at ordet dukket første gang opp hos Voltaire i midten av det attende århundre som et synonym til selve religionen islam, som da ble omtalt som "muhammedanisme" i Vesten. Behovet for begrepet forsvant utpå 1900-tallet i takt med at europeere erkjente muslimenes eget navn på deres religion, nemlig islam. Imidlertid vokste det etter kolonitidens slutt frem en rekke politiske partier i den muslimske verden som ønsker å fremme religionen i det politiske system, eksempelvis hovedpersonene bak den iranske revolusjonen i 1979. Initialt ble disse skildret som "fundamentalister", men dette høstet kritikk i løpet av 80 – og 90-tallet, da "fundamentalisme" opprinnelig var et begrepet for å omtale bokstavtro og tradisjonstro kristne.

På grunn av kritikken mot "fundamentalisme" og for nyansenes skyld gjenoppsto "islamisme" mot slutten av 90-tallet og ble forstått som politisk manifestasjon av islam – og ikke nødvendigvis relatert til ekstremisme eller vold. Den nyanserende funksjonen ble likevel raskt utvisket etter hvert som det vokste frem bevegelser som påberopte seg politisk manifestasjon av islam og legitimering av vold for å oppnå dette. Taliban, Al-Shabab og Al-Qaida er eksempler på dette og medførte at "islamisme" ble nært tilknyttet muslimsk ekstremisme. Professor John Esposito ved Georgetown-universitetet har kritisert ”islamisme”-begrepet og da det automatisk bidrar til å stemple muslimer som ønsker islamsk innflytelse i politikken, som bakstreverske og ekstremistiske (Rana, M.U ”Norsk islam – hvordan elske Norge og Koranen samtidig, Aschehoug (2016). Når muslimer med vidt forskjellig verdenssyn, forståelse av religionen og plassering i det politiske landskap, får paklistret identisk merkelapp som ”islamisme”, er det nærliggende å slutte at «islamisme»-begrepet enten er svært hult. Konsekvensene er stigmatisering og ikke minst at diskusjonen om et viktig tema blir upresis.

Dersom man skal tale om muslimsk ekstremisme, er det nyttigere å istedenfor bruke mer direkte, allmenne og beskrivende uttrykk som «militant», «terrorist», «ekstrem» eller «radikal». Her gjør faktisk i teorien Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) en nyttig begrepsdefinisjon i mange av sine årlige trusselvurderinger. I disse definerer sikkerhetstjenesten ”ekstrem” og ”radikal” tett knyttet opp mot bruken av vold for å oppnå politiske, religiøse eller ideologiske mål.

Av PSTs definisjoner følger at en alminnelig, praktiserende, sosialkonservativ muslim ikke kan defineres om ekstremist eller radikaliseret. Dette er en viktig distinksjon: Det å være praktiserende muslim, eksempelvis at man blant annet ber de fem bønner, har skjegg, bruker skaut, er avholdsmann og seksuelt avholden inntil ekteskap, har ingenting med ekstremisme å gjøre, dette er helt ordinær religionsutøvelse. Sagt med andre ord: Det er viktig å ikke

sidestille ekstremisme og radikalisme med sosialkonservatisme. I denne sammenheng er det ikke ekstremt å være motstander av verken den kjønnsnøytrale ekteskapsloven, liberal abortlovgivning eller å anse annet enn heteroseksuell praksis som synd. Analogt kan man si at det å være tilhenger av restriktiv innvandringspolitikk er helt legitimt, og ikke er en radikaliseringsprosess mot høyre-radikal ekstremisme. Derimot tyder mye på at en trygg religiøs identitet og gode islam-kunnskaper kan beskytte mot radikalisering.

Fra mange ulike land viser undersøkelser og forskning at muslimer som blir rekruttert til ekstremisme, kan svært lite om religionen sin. Ofte er de religiøse noviser. I tillegg har de gjerne kriminell bakgrunn, lav utdanning og oppvekst i en ikke-religiøs familie. Dette bevises av forskningen til Scott Atran, rapporten fra den britiske e-tjenesten MI5 og Olivier Roy. PSTs rapport "Norske fremmedkrigere i Syria" bekreftet det samme fenomenet.

Dette betyr ikke at vi avfeier det faktum at noen muslimske ekstremister rettferdiggjør sin ekstremisme med islam. Norske muslimer må ta på alvor at noen ekstremister begrunner dette i islam – og det er viktig at norske muslimer driver en åndelig og teologisk kamp mot slike lesninger av islam.

ANBEFALINGER:

- Ekstremismekommisjonen bør anerkjenne at ekstremismeparadigmet har en politisk slagside, og protestere mot at ekstremisme- og radikaliseringsdiskurs brukes som hersketeknikk for å demonisere muslimer
- Ekstremismekommisjonen må tydeliggjøre at det er en stor forskjell mellom det å være sosialkonservativ, religiøs og det å være en radikalisert ekstremist.
- Bruk et presist og konsekvent språk som unnlater å stigmatisere en hel religiøs gruppe/ religion som potensielt farlig og voldelig. Når ord som islamist og jihad brukes, vær nøye med å opplyse om hva som legges i begrepet, og forklar at muslimer flest forstår konseptet jihad helt annerledes enn f.eks. IS. Fremfor å betegne et IS-angrep som et islamistisk terrorangrep, kall det et IS-angrep.

2. HÅNDTERING AV HATEFULLE YTRINGER OG RADIKALISERING PÅ NETT

Internett og sosiale medier har gitt økt tilgang til informasjon og muligheter for kommunikasjon på tvers av geografiske grenser. Samtidig har det også skapt en arena for spredning av hatefulle ytringer og radikaliserings. Ekstremistiske grupper utnytter disse plattformene for å rekruttere og spre sine ideologier. Det er viktig å håndtere denne utfordringen på en måte som balanserer behovet for ytringsfrihet og beskyttelse av samfunnet mot ekstremisme.

Myndighetene bør samarbeide med sosiale medieplattformer for å regulere spredning av ekstremistisk innhold. Dette inkluderer å utvikle og implementere effektive teknologier for identifisering og fjerning av slikt innhold, samt å utvikle retningslinjer og standarder for hva som anses som akseptable ytringer. Her er det viktig at definisjonen av hva som er ekstremisme er presis, terskelen for å kalle noe ekstremisme må være høy, samt definisjonen ikke må ha en verdiliberale slagside.

ANBEFALINGER:

- Etablere et tett samarbeid mellom myndigheter, internettleverandører og sosiale medier for å regulere spredning av ekstremistisk innhold.
- Utvikle og implementere effektive teknologier og algoritmer for identifisering og fjerning av ekstremistisk innhold
- For å motvirke radikaliserings på nettet er det viktig å styrke befolkningens digitale kompetanse og kritiske tenkning. Dette innebærer å lære unge i hvordan man navigerer i det digitale landskapet og kritisk vurderer informasjon og kilder
- Implementere digital kompetanse og kritisk tenkning i skolens læreplaner.
- Tilby kurs og opplæring i digital kompetanse og kritisk tenkning for voksne gjennom folkeopplysningsorganisasjoner

3. ØKONOMISK STØTTE TIL TILTAK MOT EKSTREMISME

For å kunne utvikle tiltak mot ekstremisme og radikaliserings, er det viktig med en solid forskningsbase og kompetanse på feltet. Økonomisk støtte til forskning og kompetanseheving er derfor nødvendig.

ANBEFALINGER:

- Øke bevilgningene til forskning på ekstremisme, radikaliserings og forebyggende tiltak.
- Styrke kompetanseheving blant fagpersoner, for eksempel gjennom kurs og seminarer om ekstremisme og radikaliserings

4. INTERNASJONALT SAMARBEID

For å kunne bekjempe ekstremisme og radikaliserings effektivt, er det viktig med et tett internasjonalt samarbeid. Økonomisk støtte til internasjonale organisasjoner og tiltak som jobber mot ekstremisme og radikaliserings bør prioriteres.

ANBEFALINGER:

- Styrke samarbeidet med internasjonale organisasjoner som arbeider mot ekstremisme og radikaliserings.
- Bidra økonomisk til internasjonale tiltak og prosjekter som forebygger ekstremisme og radikaliserings.